

Nr 232.

Av herr **Bergqvist**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.*

Det förslag till omorganisation av det högre skolväsendet, som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till innevarande års riksdag, syftar till en långtgående omstöpning av våra läroverk.

I stort sett bygger förslaget, om än med betydande jämkningar, på den sex-åriga folkskolan såsom bottenskola. Redan detta är ägnat att på många håll väcka starka betänkligheter, så länge folkskolan är så ojämnt organiserad, som vad fallet är i vårt land.

Men även i andra avseenden måste man ställa sig frågande inför förslaget. Då detta innebär en högst avsevärd utvidgning av den högre undervisningen, kommer det, om det vinner riksdagens bifall, att utgöra en stark lockelse för allt flera ungdomar att söka sig till läroverken och gå fram till studentexamen. Nu är det emellertid ett faktum, som knappast kan bestridas, att vi redan ha allt för mycket studenter i landet. Skall skaran ytterligare ökas, kommer det säkerligen att bli ganska bekymmersamt i framtiden att skaffa alla bärning. Erfarenheten visar nämligen, att en alltför stor procent av våra studenter ägnar sig åt teoretisk utbildning, varigenom redan ett icke ringa överskott uppkommit av aspiranter till statstjänst inom olika områden. Detsamma gäller även de mera kvalificerade yrkena i enskild tjänst.

Man kan ock hysa berättigade tvivel om, huruvida det är lyckligt att i så stor utsträckning, som i det kungliga förslaget sker, bygga den högre kvinnliga undervisningen på samundervisning med den manliga ungdomen. Det må visserligen vara sant, att staten icke bör lägga sig mindre vinning om att sörja för den högre kvinnliga undervisningen än för den manliga. Men därav följer icke, att undervisningen för gossar och flickor bör uniformeras. Frånsett att utvecklingen hos gossar och flickor icke löper parallellt, och att en utsträckt samundervisning dem emellan på grund därav icke synes tillräddig, är kvinnans naturliga uppgift i livet en annan än mannens. Att bortse från detta vid undervisningens anordnande kan icke vara en sund skolpolitik.

Vad jag emellertid åsyftar med denna motion är icke att ingå i någon ventilering av förslagets huvudprinciper. Det är endast några detaljer av mera lokal art, som jag här ansett mig böra fästa uppmärksamheten på.

Av de läroanstalter, som finnas i Luleå stift, äro följande i den kungl. propositionen föreslagna till omorganisation, nämligen de högre läroverken i Umeå

och Luleå, samskolorna i Skellefteå, Piteå och Haparanda och den kommunala mellanskolan i Boden. Jag frånser här flickläroverken i Umeå och Luleå.

Vad först samskolorna angår, föreslås, att vid samskolan i Skellefteå skall finnas en fyrklassig och en sexklassig avdelning. Däremot torde ingen erinran vara att göra, förutsatt att skolreformen över huvudtaget genomföres.

Beträffande samskolorna i Piteå och Haparanda åter innehåller förslaget, att de skola ombildas till fyrklassiga realskolor. Mot förslaget i denna del måste så mycket starkare reageras.

Realskolan i Piteå avser att tjäna icke blott Piteå stad och den närmaste kustbygden utan även Piteå landsförsamlings s. k. markbygd, Älfsby församling samt de två stora lappmarkssocknarna Arvidsjaur och Arjeplog. Med känedom om den ståndpunkt, varpå folkskoleväsendet står inom detta stora område, kan man icke undgå att finna det mycket äventyrligt att här bygga realskolundervisningen på den sexklassiga folkskolan. I den långt övervägande delen av detta område är den mindre folkskolan förhärskande och torde på grund av den kringspridda bebyggelsen komma att så förbli under långliga tider framåt. Att under sådana förhållanden bygga realskoleundervisningen på den sexklassiga folkskolan är att utestänga den merendels mindre bemedlade allmogens barn i de avlägsna bygderna från möjligheten att utan stora kostnader för privatundervisning, där sådan kan erhållas, vinna inträde i realskolan, huru begåvade de än må vara. Detta kan ej vara rättvist mot den stora del av befolkningen, som är missgynnad i avseende på folkskoleväsendet. För att rättvisa skall ske, måste samskolan i Piteå bli sexklassig realskola.

Vad nu är sagt om samskolan i Piteå gäller även om samskolan i Haparanda och detta i ännu högre grad. Denna skola har till uppgift att tjäna hela den finsktalande bygden utefter gränsen från Haparanda till Karesuando, en sträcka av 40 mil. Ehuru stora kostnader äro nedlagda på folkskoleväsendet i denna bygd, är dock folkskolan därstädes i stort sett fortfarande oförmögen att uppbära en fyrklassig realskola. Ännu sker undervisningen i stor utsträckning i mindre folkskolor. Därtill kommer, att barnen i de flesta fall icke kunna ett svenskt ord, när de börja sin skola. Det är givet, att de språkliga svårigheterna verka hämmande på inlärandet av folkskolans lärostoff och att barnen, även när de avslutat sin folkskolekurs, icke äga samma säkerhet i svenska språket som barn i svensktalande bygd. Om nu de två nedersta klasserna i samskolan bortfalla i den nya realskolan, så är lätt att förstå, att det skall stöta på nästan oöverstigliga svårigheter för barn från den rena finnbygden att komma in i realskolan. Denna skola kommer då att bli en skola endast för Haparanda stad och för några mera befolkade platser i nedre Tornedalen, där svensk-språkigheten gjort större framsteg. Men den stora allmogebygden får föga eller ingen nytta av den.

Beträffande den kommunala mellanskolan i Boden föreslås att den skall ombildas till en fyrklassig samrealskola. Det kan ju synas rimligt, att denna skola bibehålles som fyrklassig, eftersom skolan hittills endast haft fyra klasser. Men

i och med den föreslagna ombildningen av högre allmänna läroverket i Luleå, komma förhållandena att gestalta sig annorlunda än hittills. Enligt förslaget skall hädanefter vid nämnda läroverk finnas endast *en* sexklassig realskoleavdelning. Därigenom inskränkes möjligheten för gossar med svagare folkskoleutbildning att komma in i läroverket, så mycket mer som flickor med kanske betydligt bättre folkskoleutbildning kunna få ingå i fri tävlan med dem. Till följd härav behöver en utvidgning ske av skolan i Boden. Man måste räkna med, att denna skola får sitt verksamhetsområde utvidgat icke blott till hela Över-Luleå och Edefors församlingar utan även till de stora lappmarkssocknarna Jokkmokk och Gällivare samt till någon del även Jukkasjärvi.

Både folkskoleväsendets ställning inom detta område och de språkliga förhållandena i dess norra delar tala starkt för att samrealskolan i Boden bör bli sexklassig.

I fråga om samtliga de tre omnämnda skolorna i Piteå, Haparanda och Boden kunde man möjligen tänka sig, att en omorganisation av dem till femklassiga realskolor, som byggde på 4:de klassens folkskolekurs, vore något att reflektera på, men för ett sådant förslag finnes ingen anknytning i Kungl. Maj:ts proposition.

Vad slutligen angår de två högre allmänna läroverken i Luleå stift, vill jag endast framhålla, att förslaget att göra reallinjen i Luleå gymnasium endast treårig måste betecknas som mindre lyckligt. Om någonstädes gymnasielinjerna böra vara fyraårig så är det vid Luleå läroverk, där elever få mottagas från en så blandad och i många avseenden heterogen befolkning och där de flesta elever såväl behöva en fyraårig gymnasiekurs under ledning av högt kvalificerade lärare för att vinna den mognad studentexamen förutsätter.

Det är av vikt, att vid undervisningens ordnande behörig hänsyn tages till de vitt skilda förhållandena i vårt långsträckt land.

Det är ingalunda sagt, att det som passar exempelvis i Skåne, passar även i Norrbotten. Läroverksorganisationen kan och bör rätta sig efter förhållandena, men förhållandena rätta sig icke efter läroverksorganisationen. Det är nödvändigt att beakta detta, om man verkligen vill vinna ett gott resultat med läroverksreformen.

Med återopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa,

att, därest Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 116 i princip antages, riksdagen ville besluta,

dels att samskolorna i Piteå och Haparanda skola ombildas till sexklassiga realskolor,

dels att kommunala mellanskolan i Boden skall ombildas till en sexklassig samrealskola och

dels att gymnasiet vid högre läroverket i Luleå skall omfatta en fyraårig latinlinje och en fyraårig reallinje.

Stockholm den 15 mars 1927.

O. Bergqvist.